

درس اول

هدایت الهی

در این درس می‌خوانیم

در این درس به انواع نیازهای طبیعی و غریزی انسان و نیازهای برتر اشاره می‌شود. دو ویژگی برای پاسخ مناسب به نیازهای برتر که فقط خداوند آن‌ها را داراست، بررسی می‌شود؛ بنابراین ضرورت نیاز به هدایت الهی برای پاسخ به این نیازها معلوم شده و تناسب هدایت ویژه انسان با ویژگی‌های او برقرار می‌گردد.

مشاوره

با احتساب آیات تفکر و اندیشه که قبل از شروع درس اول آمده، این درس دارای ۴ آیه، ۱ سوره، ۲ حدیث فارسی و ۲ شعر است.

کلیدواژه‌ها، آیه یا حدیث و شعر که مربوط به هر یک از سه نیاز برتره بشناس. دو ویژگی پاسخ مناسب به آن‌ها و دو ویژگی پاسخ‌دهنده آن‌ها (خدا) رو یاد بگیر. ارتباط پیامبران الهی، عقل و اختیار انسان، بنیادی‌ترین مفهوم نهفته در این درس که در حدیث امام کاظم (ع) خطاب به هشام‌بن حکم اومده و در امتحان نهایی هم پرتکراره.

درس ۱

برای استفاده از فیلم آموزشی شب امتحان این درس QR-code مقابل را اسکن کنید.

فیلم
شب
امتحانیادآوری^۱

- در سال گذشته با «هدف زندگی» (تقرب به خدا) آشنا شدیم و دانستیم که مقصود و محبوب نهایی زندگی ما «خداست». اوسرچشمه همه خوبی‌ها و زیبایی‌هاست (خالقیت) و حرکت به سوی این خوبی‌ها به معنای **نزدیکی** به اوست (قرب الهی). درحقیقت، راه دستیابی به همه کمال‌ها و زیبایی‌ها **تقرب به خداست**.
- هم‌چنین آموختیم که موجودات جهان، از آن‌ها خداوند (مالکیت) و بازگشتشان هم به سوی اوست (معاد). در میان مخلوقات پیرامون ما، بازگشت انسان، یک بازگشت **ویژه** است. **معاد** هر انسانی از عمل اختیاری او شکل می‌گیرد؛ بنابراین، باید برای انجام بهترین عمل، ۱ به درستی **برنامه‌ریزی** کرد و ۲ عقاید، اخلاق و اعمالی که موجب **رستگاری** در دنیا و آخرت می‌شود را **شناخت** و ۳ به آن‌ها پایبند بود.
- امسال در این بخش از کتاب دین و زندگی، با **روش هدایتی** خداوند (هدایت تشریحی) بیش‌تر آشنا می‌شویم تا با بهره‌مندی از هدایت‌های او، برای بهترین زندگی در دنیا و کسب **خوشبختی جاویدان** در آخرت، بهتر برنامه‌ریزی کنیم. (نیاز به کشف راه درست زندگی)

تفکر و اندیشه^۲

حیات بخش جسم و روح انسان چیست؟

آب: نعمت بی‌نظیر خداوند، جلوه زیبایی و طراوت، مظهر پاکی و زلالی و عامل اصلی ادامه حیات است. در نبود آب از آواز دلنشین پرندگان، طراوت و سرسبزی درختان و تبسم گل‌های زیبا و رنگارنگ طبیعت اثری نخواهد بود. آری، آب مایه حیات و اساس زندگی در جهان است.

۱. یادآوری، مربوط به متن قبل از شروع درس اول است.

۲. تفکر و اندیشه مربوط به متن قبل از شروع درس اول است.

ایستگاه آیه - انبیاء، ۳۰

و هر چیز زنده‌ای را از آب قرار دادیم (پدید آوردیم).

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ

سؤال ۱ عامل حیات‌بخش جهان مادی و انسان چیست؟

۲ اثرگذاری آب در جهان چیست؟

پاسخ ۱ آب

۲ هر چیز زنده‌ای از آن قرار داده شده است.

• انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی اش را برطرف می‌سازد و به طور کلی آب، حیات‌بخش جهان مادی، از جمله ما انسان هاست.

ایستگاه آیه - فرقان، ۴۹

تا به وسیله آن (باران) سرزمینی مرده را زنده کنیم.

لِنُحْيِي بِهِ بَلَدَةً مَيِّتًا

سؤال ۱ نعمت گران قدر آب چه تأثیری بر طبیعت و زندگی انسان دارد؟

۲ خداوند زنده کردن زمین مرده را به واسطه کدام عامل انجام می‌دهد؟

پاسخ ۱ زمین مرده را زنده می‌کند.

۲ آب

سؤال اما راستی حیات روح بشروابسته به چیست؟ چه چیزی به روح و درون انسان شادابی و طراوت می‌بخشد؟ چگونه می‌توان به این اکسیر حیات دست یافت؟

جواب دین الهی که در آن هدایت بشر از سوی خدا نهفته است، حیات‌بخش روح انسان است و با ایمان به خدا و اجابت فرمان او و رسولش می‌توان به آن دست یافت.

ایستگاه آیه - انفال، ۲۴

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، دعوت خدا و پیامبر را بپذیرید؛ آن‌گاه که شما را به چیزی فرا می‌خواند که به شما زندگی حقیقی می‌بخشد.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

سؤال ۱ عامل حیات‌بخش روح بشر در آیات چه چیزی معرفی شده است؟

۲ پذیرش فرمان الهی که از طریق پیامبر (ص) به ما می‌رسد، چه اثری در زندگی ما دارد؟

۳ لازمه زندگی مؤمنانه، به هنگام دعوت الهی چیست؟

پاسخ ۱ اجابت فرمان خدا و پیامبر

۲ حیات معنوی به انسان می‌دهد.

۳ اجابت فرمان خدا و پیامبر

مقدمه

• احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت بشر را تضمین کند، سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم.

• از این رو این سؤالات در ذهن ایجاد می‌شود که:

سؤال آیا می‌توان به مکاتب بشری اعتماد کرد و زندگی را براساس برنامه‌های آنان بنا نهاد؟

جواب خیر، با توجه به محدودیت عمر انسان و تعداد راه‌های پیشنهادی زیاد که نیازمند تجربه و آزمون اند، باید به یک پاسخ کاملاً درست و قابل اعتماد عمل کرد.

سؤال آیا انسان می‌تواند تنها با تکیه بر عقل، برنامه کاملی را برای سعادت خود ارائه دهد؟

جواب خیر، با توجه به محدودیت‌های آگاهی انسان در مورد امور مهم زندگی اش، عقل به تنهایی نمی‌تواند برنامه‌ای تضمینی برای سعادت ارائه دهد.

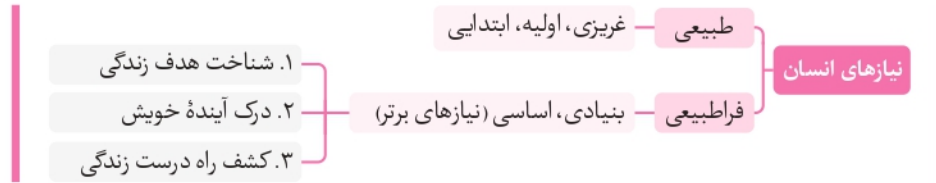
سؤال یک برنامه مناسب برای سعادت انسان باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

جواب ۱ کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. ۲ همه‌جانبه باشد.

سؤال آیا برنامه‌ای که فقط سعادت دنیای انسان را دربر بگیرد، کامل است؟

جواب خیر، بُعد روحانی انسان که در آخرت به حیاتش ادامه می‌دهد، نیازمند توشه مسیر است و باید به آن نیز توجه شود.

انواع نیازهای انسان

نیازهای طبیعی و غریزی

- انسان همچون سایر موجودات زنده، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب: «الماء»، هوا، غذا و پوشاک.
- خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده (حکمت الهی) و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است (هدایت تکوینی).
- **مثال** در وقت نیاز به آب و غذا احساس تشنگی و گرسنگی می‌کند و سراغ آب و غذا می‌رود. هنگام سرما و گرما، از مصالح موجود در طبیعت بهره می‌برد و برای خود لباس، پوشاک و مسکن تهیه می‌کند.

تلاشگر؛ حواست باشه

آیات مرتبط با نیازهای طبیعی و غریزی «وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ» و «لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مِّثْلًا» می‌باشند.

نیازهای برتر، اساسی، بنیادین و فراطبیعی

- اما نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبرو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است و پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند.
- این نیازها به تدریج به دل‌مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد. برخی از این نیازها عبارت‌اند از: ۱. شناخت هدف زندگی ۲. درک آینده خویش ۳. کشف راه درست زندگی.

تلاشگر؛ حواست باشه

نیازهای برتر، از نوع سؤال‌اند (نه پاسخ) زیرا باید به آن‌ها پاسخ داد.

۱. شناخت هدف زندگی

- انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند؟» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر، زندگی‌اش را صرف آن نماید؟
- او می‌داند که اگر ۱. هدف حقیقی خود را نشناسد یا ۲. در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.

(مکارم‌الاخلاق) - ایستگاه حدیث

به همین خاطر امام سجاد (ع) پیوسته این دعا را می‌خواند که: «خدا یا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای.»

سؤال ۱ امام سجاد (ع) از خداوند می‌خواهد که زندگی‌اش صرف چه هدفی شود؟

۲ کلام امام سجاد (ع) درباره اختصاص عمر به چیزی که برای آن آفریده شده است، کدام نیاز برتر را می‌رساند؟

پاسخ ۱ زندگانی به چیزی اختصاص یابد که برای آن آفریده شده است. (صرف هدفی که برای آن آفریده شده)
۲ شناخت هدف زندگی

تلاشگر؛ حواست باشه

به نیاز «شناخت هدف زندگی»، «برای چه زیستن» یا «چرا زیستن» هم گفته می‌شود.

۲. درک آینده خویش

- انسان با این سؤال مهم و اساسی نیز روبرو است که: «آینده او چگونه است؟»، «آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟»، «اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟»، «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» و «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»

۱. هدایت براساس غریزه، فطرت، ذات، درون، طبیعت و نهاد هر موجودی است. مثلاً «عقل» برای انسان هدایت تکوینی (عمومی) است.

ایستگاه شعر

روزها فکرم این است و همه شب سختم
که چرا غافل از احوال دل خویشتم
از کجا آمده‌ام، آمدنم بهر چه بود
به کجا می‌روم آخر نمایی و وطنم

سؤال ۱ کدام پیام از بیت اول برداشت می‌شود؟

۲ کدام نیازهای برتر در بیت دوم یاد شده‌اند؟

پاسخ ۱ دل مشغولی و دغدغه ناشی از سؤال‌های مربوط به نیازهای برتر
۲ شناخت هدف زندگی (در مصراع اول) و درک آینده خویش (در مصراع دوم)

۳. کشف راه درست زندگی

- راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است. این دغدغه از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند؛ بنابراین در این فرصت تکرارنشده، باید از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های خدادادی، به هدف خلقت (قرب الهی) برسد.
- بنابراین، یکی از سؤالات اساسی انسان این است که راه درست زندگی کدام است و چگونه می‌توان به آن دست یافت؟

تذکره: حواست باشه

چگونه زیستن ← راه درست زندگی

چرا زیستن ← شناخت هدف زندگی

تذکره: حواست باشه

کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن)، تنها دغدغه انسان‌های فکور و خردمند نیست، بلکه دغدغه دیگر آن‌هاست. در واقع هر سه نیاز برتر، دغدغه انسان‌های فکور و خردمند است.

ایستگاه سؤال

۱ | صحیح / غلط: سؤال «خوشبختی انسان در سرای آخرت در گرو انجام چه کارهایی است» به «درک آینده خویش» اشاره دارد.

۲ | جای خالی: نیازهای برتر، نیازهایی است که برآمده از است که خداوند به انسان عطا کرده است.

۳ | پاسخ کوتاه: سؤال: «چرا زیستن» به کدام نیاز بنیادین انسان اشاره دارد؟

۴ | کشف ارتباط: هر یک از موارد سمت راست به کدام مورد از سمت چپ مرتبط است؟

آ. چگونه زیستن؟	۱. درک آینده خویش
ب. انسان می‌خواهد بداند که برای چه زندگی می‌کند؟	۲. نیازهای فراطبیعی
پ. زاد و توشه سفر به آخرت چیست؟	۳. کشف راه درست زندگی
	۴. شناخت هدف زندگی

۵ | پاسخ تشریحی: چه چیزی سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم؟

پاسخ ۱. صحیح

۲. سرمایه‌های ویژه‌ای

۳. شناخت هدف زندگی

۴. آ ← ۳ ب ← ۴ پ ← ۱

۵. احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت انسان را تضمین کند.

ایستگاه آیه - عصر، ۱ تا ۳

به نام خداوند بخشنده بخشایشگر.
سوگند به زمان، همانا [نوع] انسان در زیان است، مگر کسانی که ایمان آورده‌اند
و کارهای شایسته انجام داده‌اند و به حق و صبر سفارش کرده‌اند.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ*
وَ الْعَصْرِ* إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ*، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا
وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

سؤال ۱ کدام قسم خدا، بیانگر اهمیت عمر آدمی است؟

۲ راه خروج از خسران زندگی در قرآن کریم چه چیزی معرفی شده است؟

۳ گذر عمر و اتلاف زمان در قرآن به چه چیزی تعبیر شده است؟

پاسخ ۱ سوگند به زمان

۲ ایمان، عمل صالح، سفارش به حق و صبر

۳ زیان کاری (خُسْر)

تدبر در قرآن

در آیات سوره عصر تدبر کنید و با کمک دوستان خود، به سؤالات پاسخ دهید.

۱. خداوند در این سوره به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟

به عصر سوگند خورده است و به دلیل اهمیت بهره‌وری از زمان است. در تفاسیر، معنای عصر به مطلق «زمان» و «دوران تاریخ بشر» یا بخشی از زمان مانند عصر ظهور اسلام و قیام پیامبر اکرم (ص) یا عصر قیام حضرت مهدی (عج) اشاره شده است؛ ولی مناسب‌تر همان عصر به معنای زمان و تاریخ بشر است، چرا که سوگندهای قرآن همواره متناسب با مطلبی است که سوگند به خاطر آن یاد شده و مسلم است که خسران انسان‌ها در زندگی، نتیجه گذشتن زمان عمر آن‌ها است و در همه ادوار و اعصار، این خسران، مصداق دارد.

۲. چه خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟

از دست رفتن سرمایه و وجودی انسان که همان عمرش است. انسان چه بخواهد چه نخواهد ساعت‌ها، ایام و سال‌های عمر او به سرعت می‌گذرد، نیروهای مادی تحلیل می‌رود و توان و قدرت او کاسته می‌شود. از نظر جهان بینی اسلام، دنیا یک بازار تجارت است؛ همان‌گونه که در حدیثی از امام هادی (ع) می‌خوانیم: «دنیا بازاری است که جمعی در آن سود می‌برند و جمع دیگری زیان». همه در این بازار بزرگ زیان می‌کنند، مگر یک گروه که برنامه آن‌ها در آیه سوم بیان شده است.

۳. چه کسانی دچار خسران نمی‌شوند؟

کسانی که ایمان بیاورند، عمل صالح انجام دهند، خودشان حق را رعایت می‌کنند و به سوی حق دعوت کنند و هم چنین خودشان صبور هستند و دیگران را نیز به صبر دعوت می‌کنند.

پاسخ به سؤال‌های اساسی

پاسخ به سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد:

الف) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؛ زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون‌اند.

ب) همه جانبه باشد؛ به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد، زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی، جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

• با توجه به این دو ویژگی، کسی (خدا) می‌تواند پاسخ صحیح این سؤال‌ها را بدهد که:

۱ آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد.

۲ هم چنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

فعالیت کلاسی

سؤال با توجه به توضیحات، بررسی کنید که:

۱ آیا عقل انسان به تنهایی می‌تواند به این سؤال‌های اساسی پاسخ کامل و جامع دهد؟ چرا؟

۲ آیا انسان به تنهایی می‌تواند مسیر سعادت را طراحی کند؟ چرا؟

پاسخ ۱ کسی می‌تواند انسان را در جهت پاسخگویی درست به نیازهای برتر رهنمون کند که آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او، چگونگی زندگی در جهان آخرت و ارتباط آخرت با دنیا داشته باشد. اما با توجه به این‌که دستگاه تفکر و اندیشه انسان دارای محدودیت است و نیز از طریق علوم بشری نمی‌تواند اطلاعات مذکور را به طور کامل و دقیق بگیرد، پس نمی‌تواند به نیازهای برتر پاسخ کامل و جامع دهد.

هر انسانی از همان ابتدای جوانی نیازمند برنامه کامل زندگی و پاسخ به نیازهای برتر است. اگر انسانی بخواهد خودش به جست و جوی پاسخ برخیزد، سال‌های متممادی از عمر خود را باید صرف تحقیق و مطالعه کند و باز هم به پاسخ کامل نمی‌رسد، حتی اگر هم برسد، بخش عمده عمر خود را از دست داده است و تازه باید حرکت را آغاز کند، یعنی بیش‌تر عمر خود را تلف کرده است. اما اگر خداوند این برنامه را از ابتدا برای انسان آماده کرده باشد، هر انسانی می‌تواند از همان آغاز جوانی قدم در راه سعادت بگذارد و از تمام ظرفیت عمر خود برای کسب کمالات استفاده کند؛ اما کسی که چنین نکند و خودش دست به جست‌وجو بزند، آخرش خواهد گفت:

جوانی شمع ره کردم که جویم زندگانی را نجستم زندگانی را و گم کردم جوانی را

از آن جاکه طراحی مسیر سعادت انسان بستگی به پاسخ کامل و جامع به سؤالات و نیازهای بنیادین دارد و انسان نمی‌تواند به تنهایی به آن‌ها پاسخ دهد، نمی‌تواند به تنهایی مسیر سعادت خویش را طراحی نماید.

ایستگاه سؤال

- ۱ | آیات و احادیث: بر اساس آیات سوره عصر، کسانی که از خسران و زیان در امان‌اند، چند ویژگی و شرط را باید داشته باشند؟
- ۲ | صحیح / غلط: یکی از ویژگی‌های پاسخ سؤال‌های اساسی این است که باید همه‌جانبه باشد؛ زیرا هر پاسخ احتمالی مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.
- ۳ | جای خالی: با توجه به دو ویژگی پاسخ مناسب به سؤالات اساسی، کسی می‌تواند پاسخ صحیح را بدهد که آگاهی کاملی از و جایگاهش در نظام هستی داشته باشد.
- ۴ | چندگزینه‌ای: این‌که راه‌های پیشنهادی بسیار زیاد و گوناگون‌اند، به کدام ویژگی پاسخ به سؤالات اساسی اشاره دارد؟
(۱) همه‌جانبه باشد (۲) کاملاً درست و قابل‌اعتماد باشد
- ۵ | پاسخ تشریحی: بر اساس آیات سوره عصر چه خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟

- پاسخ ۴.۱ ویژگی (۱- ایمان ۲- عمل صالح ۳- سفارش به حق ۴- سفارش به صبر)
۲. غلط (همه‌جانبه باشد؛ زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد).
۳. خلقت انسان
۴. گزینه «۲»
۵. از دست دادن سرمایه وجودی انسان که همان عمرش است، انسان چه بخواهد و چه نخواهد، ساعت‌ها و ایام سال‌های عمر او به سرعت می‌گذرد و نیروهای مادی تحلیل می‌رود و توانش کاسته می‌گردد؛ لذا باید حتماً برنامه‌ریزی درستی داشته باشد.

شیوه هدایت خداوند

- خداوند هر دسته از مخلوقات را متناسب با ویژگی‌هایی که در وجودشان قرار داده است (فطرت)، هدایت می‌کند.^۱
- انسان ویژگی‌هایی (سرمایه‌های ویژه = ودیعه‌های الهی) دارد که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند و همین امر سبب شده شیوه هدایت او متفاوت باشد. (هدایت ویژه انسان = هدایت تشریحی)
- یکی از این ویژگی‌ها ۱ توانایی تعقل و تفکر و ویژگی دیگر: ۲ قدرت اختیار و انتخاب اوست؛ انسان، ابتدا درباره هر کاری تفکر (استدلال) می‌کند، اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد.

تلاشگر: حواست باشه

مراحل انجام فعالیت اختیاری انسان:

۱. تفکر ← ۲. تشخیص مفید بودن و رساندن به هدف ← ۳. انتخاب (گزینش) ← ۴. انجام و اجرا

۱. برای مثال، زنبور عسل که ساختمان بدنی ویژه‌ای دارد و برای تولید عسل باید مکان مخصوصی را تهیه کند، خداوند او را هدایت می‌کند تا آن کندوی مخصوص را بسازد. (سوره نحل، آیه ۶۸)

تناسب هدایت الهی با ویژگی‌های انسان

- هدایت خداوند نیز از مسیر این دو ویژگی می‌گذرد (متناسب با این دو ویژگی است).؛ یعنی خداوند برنامه هدایت انسان (دین) را که دربرگیرنده پاسخ به سؤالات بنیادین است، از طریق پیامبران می‌فرستد (ارسال رسولان)، تا انسان با ۱ تفکر در این برنامه و ۲ پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن، ۳ با اختیار خود، این برنامه را انتخاب کند و ۴ در زندگی به کار بندد و به هدفی که خداوند در خلقت او قرار داده است (تقرب الهی با بندگی خدا)، برسد.
- انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها، راه صحیح زندگی رامی‌یابد و پیش می‌رود. (پاسخ به کشف راه درست زندگی)

اصول کافی) - ایستگاه حدیث

امام کاظم (ع) به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم فرمود:

«ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آن‌که بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر (احسن) می‌پذیرند که از معرفت برتری (افضل) برخوردار باشند، و آنان که در تعقل و تفکر برترند (افضل) نسبت به فرمان‌های الهی دانانترند (اعلم) و آن کس که عقلش کامل تراست (اکمل) رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است (اعلی - ارفع)».

- سؤال ۱ امام کاظم (ع) خطاب به هشام، هدف انحصاری ارسال رسولان را چه چیزی معرفی نمود؟
- ۲ طبق کلام امام کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر (احسن) می‌پذیرند؟
- ۳ مطابق کلام امام کاظم (ع) چه کسی رتبه بالاتری (اعلی) در دنیا و آخرت دارد؟
- ۴ چه کسانی به فرمان‌های الهی دانانترند؟ (اعلم)
- ۵ با توجه به فرمایش حضرت موسی بن جعفر (ع) معرفت برتر چه ثمره‌ای خواهد داشت؟

پاسخ ۱ تعقل در پیام الهی

- ۲ آنان که از معرفت برتری (افضل) برخوردارند.
- ۳ آن کس که عقلش کامل‌تر (اکمل) است.
- ۴ آنان که در تعقل و تفکر برترند. (افضل)
- ۵ پذیرش بهتر پیام الهی

- بنابراین با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت. البته انسان به علت دارا بودن اختیار می‌تواند راه‌های دیگری را نیز برگزیند، اما چنان‌که گفته شد، چون هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند نمی‌تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت. (مرتبط با آیه ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾؛ (درس ۲، یازدهم))

تکمیل کنید

- اگر خداوند به سؤال‌های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند (شرط)، انسان در قیامت می‌تواند بگوید: از آن جایی که تو (خداوند) خود ما را رها کردی و برای ما راهنمایی نفرستادی که به سؤالاتمان پاسخ دهد، به این خاطر گمراه شدیم. اگر یک پیامبر می‌فرستادی او را اطاعت می‌کردیم.
- خداوند، در قرآن کریم درباره تمام و کامل شدن حجت الهی (اتمام حجت)، با فرستادن انبیا (ارسال رسولان) فرموده است:

ایستگاه آیه - نساء، ۱۶۵

رسولانی (را فرستاد که) بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده باشند، تا بعد از آمدن پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد ...

رَسُولًا مَّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...

سؤال ۱ خداوند جهت اتمام حجت با انسان‌ها چه اقدامی نموده است؟

۲ فلسفه ارسال رسولان بشارت‌دهنده و هشداردهنده چیست؟

پاسخ ۱ پیامبرانی بشارت‌دهنده و هشداردهنده فرستاده است.

۲ اتمام حجت خدا بر مردم

خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده، راه اعتراض و بهانه‌گیری بندگان را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

اندیشه و تحقیق

۱. آیا انسان می‌تواند پاسخ دادن به نیازهای برتر را نادیده بگیرد و براساس ضرب‌المثل «هر چه پیش آید خوش آید» رفتار کند؟ چرا؟
۲. آیا می‌توانیم پاسخ به نیازهای برتر را به احساسات شخصی و سلیقه فردی واگذار کنیم؟ چرا؟
۳. شعر زیر، با کدام یک از نیازهای برتر انسان مرتبط است؟ چرا؟

(سعدی) - ایستگاه شعر

مرد خردمند هنر پیشه را عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن با دگری تجربه بردن به کار

سؤال ۱ بیت اول به کدام نیاز برتر اشاره دارد؟

بیت دوم به کدام ویژگی پاسخ مناسب به نیازهای برتر اشاره می‌کند؟

پاسخ ۱ کشف راه درست زندگی

۲ کاملاً درست و قابل اعتماد بودن

۱. برخی از افراد وقتی با سؤال‌های بنیادین مواجه می‌شوند، برای آسوده کردن وجدان، خود را به بی‌خیالی می‌زنند و می‌گویند خود را درگیر این سؤال‌ها نمی‌کنیم. زندگی به هر صورت پیش رود، برای ما تفاوتی ندارد، اما این‌ها نمی‌دانند که روزی متوجه این تفاوت می‌شوند که دیگر قادر به انجام دادن کاری نیستند؛ بنابراین انسان عاقل نمی‌تواند چنین نگرشی داشته باشد، چون پاسخگویی مناسب به نیازهای برتر (بنیادین)، سعادت و خوشبختی او را به دنبال دارد و بی‌توجهی به آن‌ها، شقاوت و بدبختی ابدی را نصیب او خواهد کرد.

۲. راه کمال و رشد هر نوع از موجودات راه معین و خاصی است؛ به طور مثال، دانه گندم و نوزاد گوسفند، راه معینی را باید بپیمایند تا به کمال خود برسند. نوزاد گوسفند نمی‌تواند بگوید من بنا بر نظر و سلیقه خودم شیر نمی‌خورم؛ زیرا اگر شیر نخورد، رشد نمی‌کند و می‌میرد. درحقیقت رشد و نمو بدن انسان و هر موجود دیگری، مکانیسم و قانون خاص خود را دارد و اگر کسی نخواست از این قانونمندی پیروی کند، باید تبعات آن مانند رنج و بیماری را بپذیرد. بعد معنوی انسان نیز همین‌گونه است. رشد آن از راه معین و قانونمندی خاصی تبعیت می‌کند و به راه و قانون دیگری جواب نمی‌دهد. به میرانی که از این قانون دور شویم، درد و رنج و تبعات منفی آن را باید بپذیریم. این در حالی است که عمر انسان کوتاه است و این عمر فقط یک بار در اختیار او گذاشته می‌شود و اگر آن را صرف اندیشه‌های شخصی کند و راه تجربه و آزمون را در پیش بگیرد، عمرش بیهوده تلف خواهد شد و در پایان، چیزی جز حسرت و پشیمانی در پی نخواهد داشت.

۳. کشف راه درست زندگی: چرا که شاعر معتقد است انسان باید دو عمر داشته باشد. در عمر اول راه‌های مختلف را تجربه کند و راه درست را انتخاب کند و در عمر دوم نتایج تحقیقات و تجارب آن را به کار ببندد. اما حال که این امکان وجود ندارد، پس باید با انتخاب برنامه درست از منبعی مطمئن به گونه‌ای زندگی کند که در پایان عمر آرزو نکند که کاش عمری دوباره می‌داشت تا از نوانتخاب مسیر می‌کرد و خطاهایش را جبران می‌نمود.

ایستگاه سؤال

- ۱ | آیات و احادیث: در بیان امام کاظم (ع) چه کسانی نسبت به فرمان‌های الهی داناترند؟
- ۲ | صحیح / غلط: انسان با عقل خود، در پیام الهی تعقل می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها راه صحیح زندگی را می‌یابد و به پیش می‌رود.
- ۳ | جای خالی: خداوند با راه را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.
- ۴ | پاسخ کوتاه: کدام ویژگی‌های انسان است که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند؟
- ۵ | چندگزینه‌ای: در بیان امام کاظم (ع) چرا خداوند، رسولانش را به سوی بندگان فرستاده است؟
(۱) تا مرتبه آنان در دنیا و آخرت بالاتر رود. (۲) برای آن‌که بندگان در پیام الهی تعقل کنند.

پاسخ ۱. آنان که در تعقل و تفکر برترند.

۲. صحیح

۳. فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده - اعتراض و بهانه‌گیری

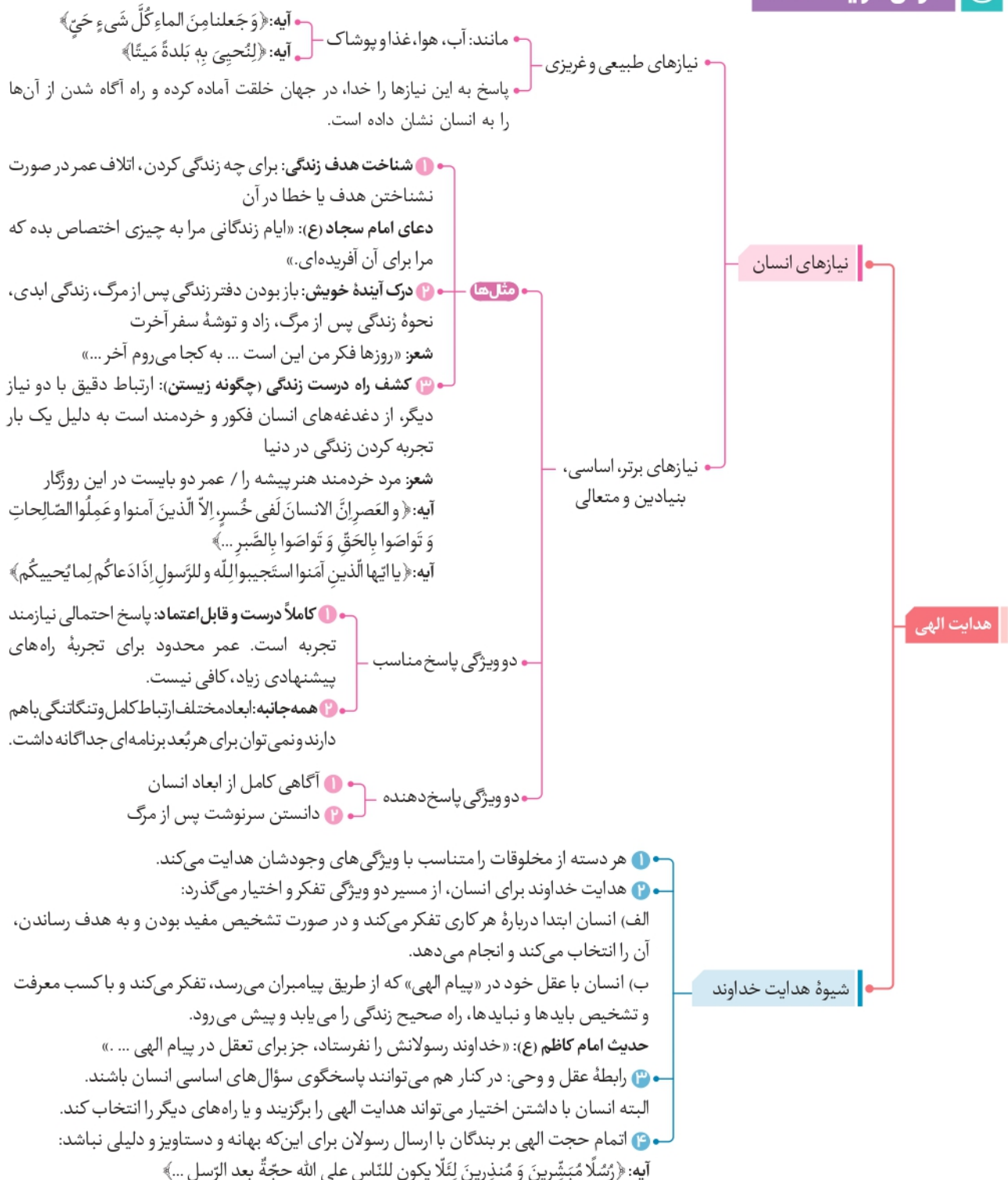
۴. الف) توانایی تفکر و تعقل ب) قدرت اختیار و انتخاب

۵. گزینه «۲»

تعریف اصطلاحات و مفاهیم کلیدی

- **نیازهای طبیعی و غریزی:** انسان همچون سایر موجودات زنده یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب، هوا، غذا و پوشاک. خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است.
- **نیازهای برتر:** نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبرو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است.
- **اتمام حجت:** خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و هشداردهنده، راه بهانه‌جویی را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

درس در یک نگاه

سوالات تشریحی

درس اول: هدایت الهی

الف تدبر در آیات قرآن و احادیث

۱. آیه شریفه ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾ درباره چه موضوعی است؟
۲. مطابق با آیه شریفه ﴿لِنُحْيِيَ بِهِ بَلَدَةً كَثِيرًا﴾: «به وسیله آن سرزمین مرده را زنده گردانیم» عامل حیات بخش جهان مادی چیست؟
۳. با عنایت به آیه شریفه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ به سوالات زیر پاسخ دهید.
(آ) این آیه خطاب به چه کسانی است؟
(ب) نتیجه اجابت رسول خدا (ص) چیست؟
۴. فرموده امام سجاد (ع): «خدا یا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای» به کدام نیاز بنیادی و اساسی انسان اشاره دارد؟
۵. با توجه به آیات سوره عصر: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾ به سوالات زیر پاسخ دهید.
(آ) خداوند به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟
(ب) چه کسانی دچار خسران و زیان نمی‌شوند؟
۶. در کلام موسی بن جعفر (امام کاظم (ع)) به شاگرد برجسته‌اش هشام بن حکم، علت ارسال رسولانش به سوی بندگان را چه فرموده‌اند؟
۷. طبق سخن امام کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر می‌پذیرند؟
۸. به بیان امام کاظم (ع) چه کسانی نسبت به فرمان‌های الهی داناترند؟
۹. در کلام امام کاظم (ع) چه کسی رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است؟
۱۰. با توجه به آیه شریفه ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِيَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...﴾ به سوالات زیر پاسخ دهید:
(آ) چه موضوعاتی از این آیه قابل برداشت است؟
(ب) منظور از «حجة» در این آیه چیست؟

ب صحیح / غلط

۱۱. انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی‌اش را برطرف می‌کند.
۱۲. اجابت دعوت خدا و رسول، نتیجه بخشیدن زندگی نیکو است.
۱۳. انسان، هم‌چون سایر موجودات، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد.
۱۴. خداوند پاسخ به نیازهای انسان را در جهان خلقت آماده کرده ولی راه آگاهی از آن‌ها را به انسان نداده است.
۱۵. نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی نمی‌شود.
۱۶. سؤال «انسان برای چه زندگی می‌کند» مربوط به نیاز «کشف راه درست زندگی» است.
۱۷. سؤال «خوشبختی انسان در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است» مربوط به «درک آینده خویش» است.
۱۸. سؤال «چگونه زیستن» مربوط به نیاز «کشف راه درست زندگی» است.
۱۹. دغدغه کشف راه درست زندگی از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و آن را تجربه می‌کند.
۲۰. پاسخ‌ها به سؤال‌های اساسی باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا انسان ابعاد مختلف دارد.
۲۱. پاسخ‌ها به سوالات اساسی باید همه‌جانبه باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.
۲۲. مصرع «به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم» درباره نیاز درک آینده خویش است.
۲۳. انسان ابتدا درباره هر کاری تفکر می‌کند؛ اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند آن را انتخاب می‌کند.
۲۴. انسان با قلب خود در پیام الهی تفکر می‌کند، و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها راه صحیح زندگی را می‌یابد.
۲۵. با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت.
۲۶. بیت «مرد خردمند هنر پیشه را / عمر دو بایست در این روزگار» درباره شناخت هدف زندگی است.

ج جای خالی

۲۷. انسان همچون سایر موجودات زنده یک دسته نیازهای و دارد.
۲۸. خداوند پاسخ به نیازهای طبیعی را در عالم طبیعت کرده و قدرت از آن‌ها را نیز به انسان داده است.
۲۹. اگر انسان خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، خود را از دست داده است.
۳۰. سؤال «نحوه زندگی انسان پس از مرگ چگونه است» اشاره به نیاز دارد.
۳۱. دغدغه از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.
۳۲. پاسخ به سؤال‌های اساسی باید باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.
۳۳. هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی و می‌گذرد.
۳۴. با کنار هم قرار گرفتن و می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت.
۳۵. خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده راه و بندگان را بسته است.
۳۶. نیازهای برتر انسان برآمده از است که خداوند به انسان عطا کرده است.
۳۷. خداوند همه مخلوقات را می‌کند، اما شیوه مخلوقات است.
۳۸. سؤال «آیا زندگی انسان با مرگ تمام می‌شود؟» مربوط به نیاز است.

د سؤالات پاسخ کوتاه

۳۹. سؤال «چرا زیستن؟» یا همان «برای چه زندگی می‌کنند؟» اشاره به کدام نیاز دارد؟
۴۰. چه چیزی سبب شده که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم؟
۴۱. انسان دارای چه نیازهایی است؟
۴۲. اگر انسان هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، چه پیامدی دارد؟
۴۳. سؤال «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» به کدام نیاز برتر انسان اشاره دارد؟
۴۴. بیت «از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود / به کجا می‌روم آخرنمایی وطنم» به کدام نیازهای برتر اشاره دارد؟
۴۵. دغدغه کشف راه درست زندگی و چگونه زیستن از چه جهتی جدی است؟
۴۶. دو ویژگی پاسخ به سؤال‌های اساسی را بنویسید.
۴۷. چرا شیوه هدایت انسان از سایر مخلوقات متمایز است؟
۴۸. کدام ویژگی‌ها سبب شده که شیوه هدایت انسان متفاوت باشد؟
۴۹. هدایت خداوند برای انسان از طریق کدام ویژگی‌ها می‌گذرد؟
۵۰. اگر انسان هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند را برگزیند چه ویژگی پیدا می‌کند؟
۵۱. بیت «مرد خردمند هنرپیشه را / عمر دو بایست در این روزگار» به کدام نیاز انسان اشاره دارد؟
۵۲. نیازهای برتر انسان را نام ببرید؟
۵۳. نیازهای اساسی انسان به تدریج به چه چیزی تبدیل می‌شوند؟
۵۴. دعای پیوسته امام سجاد (ع) اختصاص یافتن ایام زندگانی‌اش به چه اموری است؟

ه دو گزینه‌ای

۵۵. چرا نیاز به کشف راه درست زندگی، دغدغه‌ای جدی است؟
- ۱) انسان با فراتر رفتن از سطح زندگی روزمره و اندیشیدن در افق بالاتر، خود را با آن روبه‌رو می‌بیند.
- ۲) انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.
۵۶. از آن جا که عمر محدود آدمی برای تجربه کردن راه‌های پیشنهادی بسیار زیاد و گوناگون کافی نیست، باید پاسخ به نیازهای اساسی دارای کدام ویژگی باشد؟
- ۱) جامع و همه‌جانبه بودن
۲) کاملاً درست و قابل اعتماد بودن
۵۷. سؤال «آیا زندگی انسان با مرگ تمام می‌شود» مؤید کدام نیاز اساسی انسان است؟
- ۱) درک آینده خویش
۲) کشف راه درست زندگی

۵۸. بر اساس آیات سوره عصرهایی از خسران و زیان دارای چند شرط است؟

۱) ۲ شرط
۲) ۴ شرط

۵۹. در کلام امام موسی کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر می پذیرند؟

۱) رتبه آنها در دنیا و آخرت بالاتر است.
۲) از معرفت برتری برخوردار باشند.

۶۰. اگر کسی هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، چه پیامدی را به دنبال خواهد داشت؟

۱) عمر خود را از دست می دهد.
۲) نمی تواند مسیر سعادت خود را طراحی کند.

۶۱. با کنار هم قرار گرفتن کدامیک می توان به پاسخ سؤال های اساسی دست یافت؟

۱) عقل و اختیار
۲) عقل و وحی

۹ کشف ارتباط

۶۲. هر یک از موارد سمت راست با کدامیک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

آ. چرا زیستن؟	۱. کشف راه درست زندگی
ب. چگونه زیستن؟	۲. شناخت هدف زندگی
پ. زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟	۳. جامع و همه جانبه بودن
	۴. درک آینده خویش

۶۳. هر یک از موارد سمت راست با کدامیک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

آ. عقل کامل تر	۱. برخورداری از معرفت برتر
ب. بهتر پذیرفتن پیام الهی	۲. داناتر بودن نسبت به فرمان های الهی
پ. برتری در تعقل و تفکر	۳. تعقل کردن در پیام الهی
	۴. بالاتر بودن رتبه در دنیا و آخرت

۶۴. هر یک از موارد سمت راست با کدامیک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

آ. به کجا می روم آخرنمایی وطنم	۱. درک آینده خویش
ب. عمر دو بایست در این روزگار	۲. شاگرد امام صادق (ع)
پ. هشام بن حکم	۳. کشف راه درست زندگی
	۴. شاگرد امام کاظم (ع)

ز تعریف مفاهیم و اصطلاحات

۶۵. اتمام حجت:

۶۶. نیازهای برتر:

ح سؤالات پاسخ بلند

۶۷. از نیازهای انسان «شناخت هدف زندگی» را توضیح دهید.

۶۸. از نیازهای اساسی انسان «درک آینده خویش» را بیان کنید.

۶۹. از نیازهای بنیادی انسان «کشف راه درست زندگی» را توضیح دهید.

۷۰. پاسخ به سؤال های اساسی باید چند ویژگی داشته باشد؟ توضیح دهید.

۷۱. با توجه به ویژگی های سؤال های اساسی چه کسی می تواند پاسخ صحیح آن را بدهد؟

۷۲. وقتی می گوئیم هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تعقل و اختیار می گذرد، یعنی چه؟

۷۳. اگر خداوند به سؤال های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند انسان در قیامت چه می تواند بگوید؟

۷۴. انسان دارای چه نیازهایی است؟ توضیح دهید.

۳

بخش

پاسخنامه

هدایت الهی

 درس
۱

- ۱ | آب مایهٔ حیات و اساس زندگی در جهان مادی است.
- ۲ | منظور «آب» است که به وسیلهٔ آن سرزمین مرده زنده می‌شود.
- ۳ | آ، خطاب به مؤمنان
- ب) زندگی حقیقی و نیکو، نتیجهٔ اجابت خدا و رسول (ص) است.
- ۴ | شناخت هدف زندگی
- ۵ | آ، به عصر و زمان سوگنده خورده است و اهمیت آن را می‌رساند و خسران انسان در زندگی نتیجهٔ گذشتن زمان عمر آن‌هاست که در همهٔ ادوار و اعصار این زبان، مصداق دارد.
- ب) از دست دادن سرمایه و وجودی انسان که همان عمرش است.
- پ) کسانی که ایمان بیاورند، عمل صالح انجام دهند، خودشان حق را رعایت می‌کنند و به سوی حق دعوت کنند و هم‌چنین خودشان صبور هستند و دیگران را نیز به صبر دعوت می‌کنند.
- ۶ | برای آنکه بندگان در پیام الهی تعقل کنند.
- ۷ | آن که از معرفت برتری برخوردار باشد.
- ۸ | آنان که در تعقل و تفکر برترند.
- ۹ | آن‌کس که عقلش کامل‌تر است.
- ۱۰ | آ، هدایت الهی به وسیلهٔ پیامبران بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده است و بعد از آمدن پیامبران حجت بر انسان تمام می‌شود.
- ب) حجت به معنای اتمام حجت است که خداوند با فرستادن پیامبران، دیگر بهانه و دستاویزی برای انسان قرار نمی‌دهد و حجت را بر آنان تمام می‌کند.
- ۱۱ | صحیح
- ۱۲ | غلط (بخشیدن زندگی نیکو نتیجهٔ اجابت خدا و رسول است نه برعکس)
- ۱۳ | صحیح
- ۱۴ | غلط (به انسان قدرت آگاه شدن به آن‌ها را داده است.)
- ۱۵ | صحیح
- ۱۶ | غلط (این سؤال مربوط به «شناخت هدف زندگی» است.)
- ۱۷ | صحیح
- ۱۸ | صحیح
- ۱۹ | صحیح
- ۲۰ | غلط (زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست.)
- ۲۱ | غلط (زیرا باید به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد زیرا انسان ابعاد مختلفی دارد.)
- ۲۲ | صحیح
- ۲۳ | صحیح
- ۲۴ | غلط (انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند.)
- ۲۵ | صحیح
- ۲۶ | غلط (دربارهٔ نیاز کشف راه درست زندگی است.)
- ۲۷ | طبیعی - غریزی
- ۲۸ | آماده - آگاه شدن
- ۲۹ | هدف حقیقی - عمر
- ۳۰ | درک آیندهٔ خویش
- ۳۱ | کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن)
- ۳۲ | کاملاً درست و قابل اعتماد
- ۳۳ | تفکر - اختیار
- ۳۴ | عقل - وحی
- ۳۵ | اعتراض - بهانه‌گیری
- ۳۶ | سرمایه‌های ویژه‌ای
- ۳۷ | هدایت - هدایت - متفاوت
- ۳۸ | درک آیندهٔ خویش
- ۳۹ | شناخت هدف زندگی
- ۴۰ | احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت او را تضمین کند.
- ۴۱ | نیازهای طبیعی و غریزی و نیازهای فراطبیعی و فراتر
- ۴۲ | عمر خود را از دست داده است.
- ۴۳ | درک آیندهٔ خویش
- ۴۴ | مصراع اول به «شناخت هدف زندگی» و مصراع دوم به «درک آیندهٔ خویش» اشاره دارد.
- ۴۵ | از آن جهت که انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید و یک‌بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.
- ۴۶ | ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد.
- ۲- همه‌جانبه باشد
- ۴۷ | زیرا انسان ویژگی‌هایی دارد که سایر موجودات آن ویژگی‌ها را ندارند.
- ۴۸ | ۱- توانایی تعقل و تفکر
- ۲- قدرت اختیار و انتخاب
- ۴۹ | هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تعقل و اختیار می‌گذرد.
- ۵۰ | چون هر برنامهٔ دیگری نمی‌تواند پاسخ درستی به نیازهایش بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت.
- ۵۱ | کشف راه درست زندگی
- ۵۲ | ۱- شناخت هدف زندگی
- ۲- درک آیندهٔ خویش
- ۳- کشف راه درست زندگی
- ۵۳ | این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤالاتی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد.
- ۵۴ | به چیزی که انسان برای آن آفریده شده است.
- ۵۵ | گزینهٔ «۲»
- ۵۶ | گزینهٔ «۲»
- ۵۷ | گزینهٔ «۱»
- ۵۸ | گزینهٔ «۲» ۱- ایمان ۲- عمل صالح ۳- سفارش یکدیگر به حق
- ۴- سفارش یکدیگر به صبر
- ۵۹ | گزینهٔ «۲»
- ۶۰ | گزینهٔ «۱»
- ۶۱ | گزینهٔ «۲»

۷۳ | از آن جایی که تو (خداوند) خود ما را رها کردی و برای ما راهنمایی نفرستادی که به سؤالاتمان پاسخ دهد، به این خاطر گمراه شدیم اگر یک پیامبر می‌فرستادی او را اطاعت می‌کردیم.

۷۴ | انسان دارای دو نیاز است: ۱- نیازهای طبیعی و غریزی مانند نیاز به آب، هوا، غذا و پوشاک که خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است
۲- نیازهای فراطبیعی و آن زمانی است که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبه‌رو می‌بیند، نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است، پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند.

درس ۲ | تداوم هدایت

- ۷۵ | دین واحد الهی (که متناسب با فطرت مشترک انسان هاست).
- ۷۶ | اسلام (به معنای تسلیم خدا بودن)
- ۷۷ | با دین واحد نازل شده بر پیامبر اسلام (ص) - به دلیل رشک و حسادت
- ۷۷ | یکتاپرست، حق‌گرا و مسلمان به معنای تسلیم خدا بود.
- ۷۸ | پیرو آیین خود، مسیحی یا یهودی می‌پنداشتند.
- ۷۸ | رشد تدریجی سطح فکر مردم
- ۷۹ | سطح فهم و درک مردم زمان خود
- ۷۹ | تنها دینی که می‌تواند مردم را به رستگاری دنیا و آخرت برساند، اسلام است. زیرا امروزه به جز قرآن کریم هیچ کتاب آسمانی دیگری وجود ندارد که بتوان گفت محتوای آن به‌طور کامل از جانب خداست و انسان‌ها آن را کم و زیاد نکرده‌اند و با اطمینان خاطر بتوان از آن پیروی کرد.
- ۸۰ | بویایی و روزآمد بودن دین اسلام - وجود قوانین تنظیم‌کننده
- ۸۱ | صحیح
- ۸۲ | غلط (بنا کردن جامعه‌ای دینی براساس عدالت، از برنامه‌های اسلام در عرصه عمل است.)
- ۸۳ | غلط (لازمه ماندگاری یک دین، توانایی پاسخ دادن به همه سؤالات و نیازهای انسان در همه مکان‌ها و زمان هاست.)
- ۸۴ | صحیح
- ۸۵ | غلط (قرآن نیاز به تصحیح ندارد.)
- ۸۶ | غلط (دین اسلام برای هر کدام از نیازهای ثابت بشر، قوانین ثابت و مشخصی قرار داده است.)
- ۸۷ | غلط (ایمان قلبی به عادلانه بودن نظام هستی از برنامه‌های دین اسلام در عرصه ایمان است.)
- ۸۸ | صحیح
- ۸۹ | صحیح
- ۹۰ | غلط (وجود دو یا چند دین در یک زمان، نشانگر این است که پیروان پیامبر قبلی به آخرین پیامبر ایمان نیاورده‌اند و این کار به معنای سرپیچی از فرمان خدا و عدم پیروی از دستورات پیامبران گذشته است.)
- ۹۱ | صحیح
- ۹۲ | صحیح

- ۶۲ | آ | ۲
۶۳ | آ | ۴
۶۴ | آ | ۱
- ب | ۱
ب | ۱
ب | ۳
- پ | ۴
پ | ۲
پ | ۴

۶۵ | خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و هشداردهنده، راه بهانه‌جویی را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است. بنابراین خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...»

۶۶ | نیازهای برتر برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است که پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند مانند شناخت هدف زندگی، درک آینده خویش، کشف راه درست زندگی

۶۷ | انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر، زندگی‌اش را صرف آن نماید؟ او می‌داند که اگر هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.

۶۸ | انسان با این سؤال مهم و اساسی روبه‌روست که «آینده او چگونه است؟» آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟، «اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟»، «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» و «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»

۶۹ | راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز دیگر دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است، این دغدغه از این جهت جدی است که انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید و یک‌بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند، بنابراین در این فرصت تکرارنشده، باید از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های خدادادی به هدف خلقت برسد.

۷۰ | پاسخ به سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد: ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست به‌خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون است ۲- همه‌جانبه باشد، به طوری که به نیازهای مختلف انسان به‌صورت هماهنگ پاسخ دهد زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی بیوند کامل و تنگاتنگی با هم دارند نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

۷۱ | با توجه به ویژگی‌های پاسخ به سؤال‌های اساسی، کسی می‌تواند پاسخ صحیح این سؤال‌ها را بدهد که: ۱- آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد ۲- همچنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

۷۲ | هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تعقل و اختیار می‌گذرد یعنی خداوند برنامه هدایت انسان را که دربرگیرنده پاسخ به سؤالات بنیادین است از طریق پیامبران می‌فرستد، تا انسان با تفکر در این برنامه و پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن، با اختیار خود این برنامه را انتخاب کند و در زندگی به کار بندد و به هدفی که خداوند در خلقت او قرار داده است، برسد.

3

بخش

نمونه سؤال امتحانی

ساعت شروع: ۸ صبح

آزمون نوبت اول

آزمون ۱

ردیف	سؤالات امتحانی	نمره												
آ	با تدبر در آیات قرآن و حدیث به سؤالات زیر پاسخ دهید: (۳ نمره)													
۱	براساس ترجمه آیه شریفه «قطعاً دین نزد خداوند، اسلام است و اهل کتاب در آن، راه مخالفت نیمودند مگر پس از آنکه به حقانیت آن آگاه شدند...» علت مخالفت اهل کتاب چه بود؟	۱												
۲	تحدی آیه شریفه «قل لئن اجتمعت الانس و الجن علی ان یأتوا...» بر چه اساسی است؟ (۱) آوردن یک سوره مثل سوره های قرآن (۲) آوردن همانند خود قرآن	۰/۵												
۳	پس از نزول آیه شریفه «یا ایها الرسول بلّغ ما انزل الیک من ربّک و ان لم تفعل فما بلّغت رسالتک...» کدام حدیث شریف بیان شده است؟ (۱) حدیث جابر (۲) حدیث غدیر	۰/۵												
۴	آیه شریفه «لعلّک باخّ نفسک آلا یكونوا مؤمنین» به کدام ویژگی رهبری پیامبر (ص) اشاره دارد؟	۰/۵												
۵	سخن امام باقر(ع): «بُنی الاسلام علی خمس علی الصلاة والزکاة والصوم والحج والولاية...» درباره کدام یک از مسئولیت های پیامبر (ص) است؟	۰/۵												
ب	درستی یا نادرستی گزاره های زیر را با (ص / غ) مشخص کنید: (۲ نمره)													
۶	آیه شریفه «ان الانسان لفی خسر» مرتبط با «کشف راه درست زندگی» است. ()	۰/۵												
۷	فراموش شدن تدریجی تعلیمات انبیاء، مربوط به رشد تدریجی سطح فکر مردم از علل تجدید نبوت است. ()	۰/۵												
۸	تساوی زن و مرد در انسانیت در آیه «عمل هیچ مرد و زنی را ضایع نمی کند» مربوط به تأثیرناپذیری قرآن از عقاید دوران جاهلیت است. ()	۰/۵												
۹	تشویق مردم به کار و فعالیت توسط پیامبر (ص) به سخت کوشی و دلسوزی در هدایت مردم اشاره دارد. ()	۰/۵												
پ	جاهای خالی گزاره های زیر را با کلمات مناسب کامل کنید: (۲ نمره)													
۱۰	پاسخ به نیازهای اساسی انسان باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد زیرا هر پاسخ و نیازمند تجربه و آزمون است.	۰/۵												
۱۱	با ورود اسلام به سرزمین های دیگر مانند ایران، عراق، مصر و شام نهضت و بزرگی آغاز شد.	۰/۵												
۱۲	زیبایی قرآن، سبب نفوذ خارق العاده این کتاب آسمانی در افکار و قلوب در طول تاریخ شده است.	۰/۵												
۱۳	وقتی مردم از محتوای آیه باخبر شدند، تکبیر گفتند.	۰/۵												
ت	کشف ارتباط: (۱ نمره)													
۱۴	هر یک از عبارت های ستون سمت راست با کدام یک از عبارت های ستون سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است)													
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>ستون «الف»</th> <th>ستون «ب»</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>آ عصمت از خطا و اشتباه</td> <td>(۱) معصوم نبودن در تعلیم و تبیین دین و وحی الهی</td> </tr> <tr> <td>ب) سلب شدن امکان هدایت از مردم</td> <td>(۲) عدم غلبه هوی و هوس</td> </tr> <tr> <td>پ) از دست رفتن اعتماد مردم به دین</td> <td>(۳) معصوم نبودن در دریافت وحی و رساندن آن به مردم</td> </tr> <tr> <td>ت) اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم آیات</td> <td>(۴) برخورداری از بینش عمیق</td> </tr> <tr> <td></td> <td>(۵) گفتار و رفتار پیامبر (ص)</td> </tr> </tbody> </table>	ستون «الف»	ستون «ب»	آ عصمت از خطا و اشتباه	(۱) معصوم نبودن در تعلیم و تبیین دین و وحی الهی	ب) سلب شدن امکان هدایت از مردم	(۲) عدم غلبه هوی و هوس	پ) از دست رفتن اعتماد مردم به دین	(۳) معصوم نبودن در دریافت وحی و رساندن آن به مردم	ت) اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم آیات	(۴) برخورداری از بینش عمیق		(۵) گفتار و رفتار پیامبر (ص)	۰/۲۵ ۰/۲۵ ۰/۲۵ ۰/۲۵
ستون «الف»	ستون «ب»													
آ عصمت از خطا و اشتباه	(۱) معصوم نبودن در تعلیم و تبیین دین و وحی الهی													
ب) سلب شدن امکان هدایت از مردم	(۲) عدم غلبه هوی و هوس													
پ) از دست رفتن اعتماد مردم به دین	(۳) معصوم نبودن در دریافت وحی و رساندن آن به مردم													
ت) اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم آیات	(۴) برخورداری از بینش عمیق													
	(۵) گفتار و رفتار پیامبر (ص)													
ث	به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید: (۲ نمره)													
۱۵	با کنار هم قرار گرفتن چه چیزهایی می توان به پاسخ سؤال های اساسی انسان دست یافت؟	۰/۵												
۱۶	حدیث شریف نبوی «لا ضرر و لا ضرار فی الاسلام» درباره کدام ویژگی پویایی و روزآمد بودن دین اسلام است؟	۰/۵												
۱۷	منظور از «اولی الامر» در آیه «یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم...» چه کسانی هستند؟	۰/۵												
۱۸	پیامبر اسلام (ص) امام علی (ع) را وفادارترین و صادق ترین مردم در چه چیزهایی معرفی می کند؟	۰/۵												

ج	اصطلاحات زیر را تعریف کنید: (۲ نمره)
۱۹	ختم نبوت:
۲۰	اسوه حسنه:
ج	گزینه مناسب را انتخاب کنید: (۲ نمره)
۲۱	از دست دادن عمر، بازتاب عدم پاسخگویی درست به کدام نیاز انسان است؟ (۱) شناخت هدف زندگی (۲) درک آینده خویش
۲۲	رسایی تعبيرات، با وجود اختصار یادآور کدام جنبه اعجاز قرآن است؟ (۱) محتوایی (۲) لفظی
۲۳	وجود کلیات و وظایف در قرآن کریم ضرورت کدام مسئولیت پیامبر (ص) را بیان می‌کند؟ (۱) اجرای قوانین الهی با تشکیل حکومت (۲) تعلیم و تبیین تعالیم
۲۴	نزول کدام آیه شریفه در شرایطی بود که مردم با چشم ببینند و از زبان پیامبر (ص) بشنوند تا امکان مخفی کردن آن نباشد؟ (۱) آیه انذار (۲) آیه ولایت
ح	به سؤالات زیر پاسخ کامل (تشریحی) دهید: (۶ نمره)
۲۵	از عوامل ختم نبوت «آمانگی جامعه بشری برای دریافت برنامه کامل زندگی» را توضیح دهید.
۲۶	از جنبه‌های اعجاز محتوایی، ذکر نکات علمی بی سابقه، موضوع «حرکت زمین» را توضیح دهید.
۲۷	از دلایل تشکیل حکومت اسلامی، «ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت» را توضیح دهید.
۲۸	چرا فرض پایان مسئولیت «تعلیم و تبیین دین» و «ولایت ظاهری» پس از پیامبر اکرم (ص) باطل است؟
۲۰	★ موفق و مؤید باشید.★

ساعت شروع: ۸ صبح

آزمون نوبت دوم

آزمون ۲

نمبره	سؤالات امتحانی	ردیف
	با تدبیر در آیات قرآن و حدیث به سؤالات زیر پاسخ دهید: (۳ نمره)	
۰/۵	اگر گفته شود: «آسان ترین راه برای غیرالهی نشان دادن اسلام و قرآن کریم، آوردن سوره‌ای مشابه یکی از سوره‌های این کتاب الهی است» کدام عبارت قرآنی به آن اشاره دارد؟ (۱) «ام یقولون افتراه قل فأتوا...» (۲) «قل لئن اجتمعت الانس و الجن...»	۱
۰/۵	حدیث جابر در توضیح و تفسیر کدام آیه شریفه آمده است؟ (۱) «انما ولیکم الله و رسوله و الذین آمنوا...» (۲) «یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول...»	۲
۱	وعدۀ قرآنی «و لیمکنن لهم دینهم الذی ارتضی لهم» به چه کسانی داده شده است؟	۳
۰/۵	با توجه به آیه شریفه «و ما کان المؤمنون لینفروا کافۀ فلولاً نفر من کل فرقة منهم...» آیا آموختن عمیق دین و بیان تعالیم آن اختصاص به زمان پیامبر (ص) دارد؟ چرا؟	۴
۰/۵	حدیث علوی «انه لیس لانسکم ثمن الا الجنة فلا تتبعوها الا بها» به کدام یک از راه‌های تقویت اخلاص اشاره دارد؟	۵
	درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را با (ص / غ) مشخص کنید: (۲ نمره)	
۰/۵	استمرار و پیوستگی در دعوت، از علل تجدید نبوت پیامبران الهی است. ()	۶
۰/۵	کلمه «مولی» در حدیث غدیر به معنای «دوست» است. ()	۷
۰/۵	گذشته سرخ یعنی گسترش عدالت در جهان زیر پرچم امام عصر (عج). ()	۸
۰/۵	حفظ استقلال کشور و جلوگیری از نفوذ بیگانگان از وظایف مردم است. ()	۹